

ปาฐกถาพิเศษ
“หนทางที่ควรไป”

โดย พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ

ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

วันพฤหัสบดี ที่ ๙ กันยายน ๒๕๕๗

ขอขอบคุณอธิการบดีที่กรุณาเชิญให้มาพบกับนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ผมรับเชิญด้วยความเต็มใจและยินดีอย่างยิ่ง เด็ก ๆ เหล่านี้เป็นเด็กที่ผมสนใจและห่วงใยผมแน่ใจว่า มิใช่แต่ผมคนเดียวเท่านั้น ผู้ใหญ่เกือบทุกคนก็ห่วงใยเช่นกัน เด็กในวัยนี้เป็นเด็กที่มีความอ่อนไหวเร็วในทุก ๆ มิติ ไม่ว่าจะเป็นชีวิตส่วนตัวและการอยู่ร่วมกันกับสังคม ฉะนั้น จึงเป็นหน้าที่สำคัญของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และผู้ใหญ่ที่มีความใกล้ชิดเกี่ยวข้องกับเด็กที่จะต้องสนใจ เอาใจใส่ แนะนำ ให้เหตุผลที่ดีและถูกต้องเพื่อเป็นแนวทางดำเนินชีวิต ส่วนเด็กจะศรัทธา เชื่อถือหรือไม่ เป็นอีกเรื่องหนึ่งเราพูดกันเสมอว่า เด็ก คืออนาคตของชาติ เป็นคำพูดที่ยิ่งใหญ่ สำคัญมาก มีความหมายมาก แต่ผมไม่เคยเห็นตำราที่ไหนที่เขียนไว้ชัดเจนว่า เด็กควรประพฤติปฏิบัติอย่างไร จึงจะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งการเป็นอนาคตของชาติ ด้วยเหตุนี้พวกเราซึ่งเป็นผู้ใหญ่จึงควรกำหนดแนวทางให้ชัดเจน บอกเด็ก บอกเยาวชนให้รู้ให้เข้าใจชัดเจนว่า เราประสงค์จะให้เขาไปทางไหน ไปอย่างไร

ทุกวันนี้วิวัฒนาการของโลกวิวัฒน์เร็วมาก บางเรื่องบางสิ่งพูดได้ว่า วิวัฒน์เร็วเกินไป จนหมิ่นเหม่ต่อการผิดศีลธรรม จรรยา และวัฒนธรรมของเรา เช่น การพัฒนาการแต่งกาย การกิน ฯลฯ ข้อนี้จำต้องระมัดระวังให้ดี มิฉะนั้นเราอาจหลงทางตามวิวัฒนาการไปในทางที่ไม่เหมาะสมไม่ควรกับประเทศและประชาชนของเราได้ โดยเฉพาะต่อเด็กและเยาวชน ในทางกลับกัน เราต้องยอมรับว่าวิวัฒนาการของโลกก่อให้เกิดสิ่งดีหลายอย่าง ทำให้คนฉลาดขึ้น สะดวกสบายมากขึ้น ผู้ใหญ่ทั้งหลายคงจะสังเกตเห็นด้วยตนเองว่า เด็กสมัยนี้โตเร็วมาก โตเร็วทั้งทางร่างกาย และสติปัญญาความคิด ความมั่นใจในตนเอง กล้าพูดกล้าแสดงออกมากขึ้นมาก

เมื่อสองเดือนที่แล้ว ได้อ่านหนังสือภาษาอังกฤษ เป็นหนังสือแทรก (Supplement) ของ นสพ. The Nation ชื่อ Teen Speak Out วัยรุ่นและนักศึกษาในท้องถิ่นน่าจะสนใจและน่าอ่าน เนื้อหาของหนังสือเกี่ยวกับความรู้สึกของวัยรุ่นที่มีต่อพ่อแม่ครอบครัวครู วิชาที่เรียน การมีเพื่อนร่วมวัย ร่วมชั้น (Peers) การมีเพื่อนที่มีความสัมพันธ์กันแต่ไม่ผูกมัด (Gigs) การมีเพื่อนพิเศษ (boy friends ,girl friends) และการแต่งกาย ฯลฯ ผู้เขียนได้สัมภาษณ์เด็กวัยรุ่นทั้งผู้หญิงผู้ชาย

ผู้เขียนเริ่มต้นว่า ชีวิตระหว่างเป็นวัยรุ่นไม่ง่ายเลย เป็นชีวิตที่อลวนสับสน ที่วัยรุ่นแต่ละคนต้องเข้าไปสู่ เพื่อค้นหาเอกลักษณ์และภาพลักษณ์ของตนเอง ในช่วงชีวิตที่เปราะบางของวัยรุ่น เขา (ผู้ใหญ่) จะพูดกันว่า วัยรุ่นแก่เกินกว่าที่จะได้รับการพะเน้าพะนอ และเด็กเกินไปที่จะคิดกำหนดจุดหมายปลายทางของชีวิตได้เอง เป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงทางกาย ทางสังคม และอารมณ์ของวัยรุ่น (ที่มีนัยสำคัญ) มีการสัมภาษณ์วัยรุ่น และได้คำตอบ ดังนี้

ความเห็นของของวัยรุ่นที่มีต่อพ่อแม่

พรทิพย์ ๑๖ พ่อแม่เป็นทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นเพื่อน เป็นพยาบาลและเป็นผู้ดูแล เมื่อยามป่วยไข้เป็นที่ปรึกษาเมื่อมีปัญหาแม้ปัญหาเรื่องความรัก ถ้าวัยรุ่นไม่สามารถปรึกษาพ่อแม่ได้ ก็จะไปปรึกษาเพื่อนซึ่งไม่มีประสบการณ์ และอาจจะกลายเป็นที่ปรึกษาที่เลวที่สุด

นวลพรรณ ๑๗ พ่อแม่ของเธอเชื่อว่า พ่อแม่กับลูกเป็นเพื่อนกันไม่ได้ เธอรู้ว่าพ่อแม่รักเธอแต่ไม่แสดงออก เธออยากให้พ่อแม่แสดงออกเธอรู้สึกอึดอัดที่จะพูดกับพ่อแม่ เธอไม่อยากปรึกษาแม่ เพราะปรึกษาที่ไร โดนเทศน์ทุกที

ความเห็นของวัยรุ่นต่อการกระทำ

สมิธ ๑๗ ผมไม่ชอบทำในสิ่งปกติที่คนอื่นเขาทำ ผมชอบทำในสิ่งที่คนอื่นไม่ทำ (เด็กคนนี้เจาะทั้งหู และจุมูก)

ความเห็นของวัยรุ่นที่มีต่อครู

ณัฐวุฒิ ม.๕ ครูทุกวันนี้ไม่ค่อยสุภาพกับนักเรียน ครูตัดสินนักเรียน (ว่าดีหรือไม่ดี) ด้วยคะแนน (Grades) ครูบางคนสูบบุหรี่และดื่มเหล้า บางคนเวลาพูดกับนักเรียนใช้วาจาหยาบ เขา(ณัฐวุฒิ) อยากให้ครูพยายามเข้าใจนักเรียนให้มากขึ้นอยากให้ครูมีความรู้เกี่ยวกับโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลง ครูจะได้รู้ว่าจะดูแลนักเรียนสมัยนี้ (Generation) อย่างไร ยังมีการสัมภาษณ์ในแง่มุมมองอื่นอีก แต่ขอนำมาแล้วให้ฟังแค่นี้จะเห็นได้ชัดเจนว่าเด็กสมัยนี้มีแนวโน้มมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่อง ของเขามาก มากจนคนรุ่นเรา ๆ ตามไม่ค่อยทัน

มีคำภาษาอังกฤษที่วัยรุ่นใช้กัน ผมเพิ่งจะมาทราบเมื่ออ่านหนังสือฉบับที่อ้างถึง

Peer - เพื่อนร่วมวัย เพื่อนร่วมชั้น

Gig - เพื่อนที่มีความสัมพันธ์กัน (อาจจะเลยไปถึงเพศสัมพันธ์) แต่ไม่ผูกมัด ไม่ผูกพัน

Girl friend ,Boy friend – เพื่อนพิเศษที่หวังว่าจะแต่งงานกันในอนาคตที่เอาเรื่องนี้มาเล่า เพราะผมเห็นว่า เด็กวัยรุ่นมีความหมายและความสำคัญต่ออนาคตของชาติบ้านเมืองของเรามมาก เด็กวัยรุ่นมีความหมายและความสำคัญต่ออนาคตของชาติบ้านเมืองของเรามมาก เราจำกัดคอยดูและเฝ้ามองเฝ้าฟัง (Monitor) ในระยะห่างที่พอดี ไม่ปล่อยให้เขาคิด ทำโดยตนเอง โดยเราไม่รู้ไม่เห็น ไม่สนใจ ถ้าทำอย่างนั้นเราควรจะถูกตำหนิว่า มิได้ทำหน้าที่ของพ่อแม่ ครู โดยสมบูรณ์

ต่อไปนี้ ขอเข้าเรื่องทีอธิการบดีขอให้มาพบกับเด็กนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ อธิการบดีไม่ได้กำหนดหัวข้อให้ผม บอกแต่เพียงว่า อยากให้พูดเรื่องที่เด็กชั้นปีที่ ๑ จะได้รับประโยชน์ต่อตนเอง ต่อสังคม และต่อชาติบ้านเมือง ผมจึงตั้งหัวข้อเอาเองว่า “หนทางที่ควรไป”

ดังที่ได้กล่าวมาบ้างแล้วในตอนต้นว่า วิวัฒนาการอันรวดเร็วของโลก ทำให้เด็กเยาวชนและวัยรุ่น
โตเร็ว ทั้งทางกาย ความคิด และอารมณ์ นับเป็นเรื่องดีมากแต่ในบางเรื่องก็ไม่ดี ชอบลอกเลียนแบบ
(ดารา - แบบตะวันตก) ไม่สนใจ (Care) คนอื่น ถือว่ามีเสรีในการพูด การคิด การกระทำ ทำให้ในบางครั้ง
บางโอกาส หมิ่นเหม่ต่อการละเมิดศีลธรรม และทำลายวัฒนธรรมไทยโดยไม่รู้ตัว เช่น เด็กหญิงแต่งกาย
ตามแฟชั่นตะวันตกจนดูไม่สุภาพเรียบร้อย บางครั้งดูน่าเกลียดและไร้อารมณ์เพศ เจาะหู จมูก หรือ อวัยวะ
ส่วนอื่นที่ไม่น่าจะเจาะเพื่อใส่ตุ้มหู (บางคนไม่ได้ใส่ตุ้มหู แต่ใส่เครื่องประดับอย่างอื่น) อยู่กินกันเป็นคู่ในขณะที่
ยังเป็นนักศึกษาอยู่ (ยังไม่แต่งงานกัน) **ไม่รู้จักรักนวลสงวนตัว** พอผิดพลาดเกิดตั้งครุฑขึ้นมาก็มีปัญหา
และดังที่วัยรุ่นได้ให้สัมภาษณ์ในหนังสือแทรกที่อ้างถึงว่าเมื่อมีปัญหาก็คงต้องปรึกษาคนอื่นถ้าที่ปรึกษาไม่ดีปัญหา
จะบานปลายเป็นปัญหาซ้อนปัญหา ทำให้บางคนจบชีวิตอย่างไม่น่าเชื่อ

อาจารย์และนักศึกษาครับ ขณะนี้เยาวชนส่วนหนึ่งได้ผ่านการคัดเลือกเข้ามาอยู่ ณ ที่นี้ หลายคน
จากบ้าน จากอ้อมอกพ่อแม่มาเป็นครั้งแรก เปลี่ยนสภาพจากนักเรียนมัธยมมาเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัย
บางคนต้องอยู่หอพัก นั่นหมายถึงจะต้องดูแลตัวเองทุกอย่าง ไม่มีใครคอยพรีดักเตือนอบรมสั่งสอนเหมือนอยู่
ที่บ้าน ถ้าผมถามทุกคนที่เข้ามาสถาบันแห่งนี้มีความมุ่งหมายอะไร ผมมั่นใจว่าทุกคนคงตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า
“เพื่อศึกษาเล่าเรียนให้จบ” นำวิชาความรู้ไปประกอบอาชีพตามที่ตัวเองชอบตัวเองถนัด ผมขอให้ทุกคนระลึก
และดำรงความมุ่งหมายนี้ไว้ตลอดเวลา

นักศึกษาทุกคนได้ผ่านการเป็นน้องใหม่มากกว่า ๓ เดือนแล้ว รุ่นพี่ ๆ คงดูแลกันมาเป็นอย่างดี
คงหายตื่นเต้นกับสถานที่ ครูบาอาจารย์ รุ่นพี่และเพื่อน ๆ มาพอสมควรแล้ว ผมขอให้ทุกคนตั้งใจฟัง **หนทาง
ที่ควรไป** ดังต่อไปนี้

๑. ต้องมีความมุ่งมั่นในการเรียนให้จบ ตามที่ตนเอง พ่อแม่ และผู้ปกครองปรารถนา คำว่าจบในที่นี้
ผมไม่ได้หมายถึงจบแค่ได้รับใบปริญญาบัตร พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ขณะนี้ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระ
พรหมคุณาภรณ์ หลายคนคงรู้จักดีท่านได้แสดงธรรมบรรยายเรื่อง “**กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคน
สู่ประชาธิปไตย**” ไว้ตอนหนึ่งว่า คำว่าเรียนมี คำว่า **รู้แฝงอยู่ในตัว** การเรียนต้องมีรู้เป็นแกน แต่ไม่ใช่แค่รู้
อย่างเดียว รู้อย่างเดียวไม่เป็นเรียน ต้องเรียนเท่ากับรู้บวกด้วยได้อะไรเพิ่มเติมเข้ามาให้แก่ชีวิตตนเองได้
โดยอาจจะยึดถือเอาคนดี ที่ประสบความสำเร็จมาเป็นแม่แบบ และให้เข้าใจว่า การเรียนรู้จะต้องดำเนินต่อไป
ตลอดชีวิต

๒. ต้องดูแลตนเอง รับผิดชอบตนเอง เมื่อเข้ามาเป็นนักศึกษา สังคมจะมองว่าเป็นผู้ใหญ่แล้วไม่ควร
จะต้องรับการพะเน้าพะนอด้วยมีปัจจัยที่บ่งชี้ต่าง ๆ หลายประการ เช่น ตามกฎหมายแพ่งว่าด้วยครอบครัว
กำหนดให้เปลี่ยนคำนำหน้าชื่อจาก เด็กชาย เด็กหญิง เป็น นาย นางสาว และ พรบ.บัตรประจำตัวประชาชน
กำหนดให้ต้องทำบัตรประจำตัวประชาชนเมื่อมีอายุครบ ๑๕ ปีบริบูรณ์ ในกระบวนการยุติธรรมบัญญัติว่า
อายุ ๑๗ กระทำความผิดต้องได้รับโทษเหมือนผู้ใหญ่ พรบ. การเลือกตั้ง กำหนดให้อายุ ๑๘ ปี ต้องไปใช้สิทธิ
เลือกตั้ง ที่น่าห่วงก็คือในทางจิตวิทยาบอกว่าวัย ๑๕-๑๘ ปี เป็นช่วงสุดท้ายที่จะกลายเป็นผู้ใหญ่ จะสนใจ
ในสิ่งที่หิวหว่า เช่น ดารานักแสดง รักเพื่อน เชื้อเพื่อน คั่นหาตัวเองโดยผ่านการทดลอง อาจจะทำผิด
ลองถูก ตรงนี้น่าเป็นห่วง ไม่ใช่ปล่อยอย่างอิสระ เพราะอิสระนี้จะแสดงออกทางพฤติกรรม และจะทำ

ตามที่ถูกชักจูงถ้าถูกชักจูงไปในทางที่ดีก็ไม่มีปัญหา ถ้ามีอาจจะแก้ไม่ได้ไปตลอดชีวิต เช่น ไปเที่ยวติดเชื้อโรคเอดส์ ฉะนั้นนักศึกษาเองต้องแสดงความเป็นผู้ใหญ่ ต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ต้องดูแลตนเอง รับผิดชอบตนเองให้ไปในแนวทางที่ดี

๓. ต้องอดทน อดกลั้น และอดออม

อดทน อดทนต่อความยากลำบากทางกายในการทุ่มเท อดหลับอดนอน คำนว้าหาความรู้ ดูตำรับตำรา

อดกลั้น อดกลั้นต่อสิ่งเข้ายวนใจ อบายมุขต่าง ๆ อย่างที่ผมกล่าวไว้แต่ต้นแล้วว่าวิวัฒนาการของโลกนั้นเร็วมาก เทคโนโลยีก้าวล้ำมาก ทำให้เยาวชนได้รู้ได้เห็นอย่างไม่สามารถควบคุมได้ เช่น การแพร่ภาพลามก ทางอินเทอร์เน็ต การดูภาพยนตร์ ดูละคร แล้วลอกเลียนแบบในสิ่งที่ไม่ดี เราต้องรู้จักเลือกใช้แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์

อดออม อดออมในการใช้จ่าย อดออมไม่หมายความว่าให้เก็บเงินอย่างเดียวแต่ให้รู้จักการวางแผนการใช้และบริหารการเงิน ฝึกทำบัญชีการใช้จ่าย และใช้ให้สอดคล้องกับเงินที่พ่อแม่หามาให้ หรือหามาด้วยตัวเองโดยชอบด้วยความยากลำบากสิ่งที่จะต้องสำนึกและปลูกฝังไว้ตั้งแต่บัดนี้

๔. ต้องมีแม่แบบ

ตรงนี้ ผมเคยกล่าวมาบ้างแล้วเมื่อเราได้เรียนรู้มากแล้ว ฉลาดแล้วเข้าใจตัวเองแล้วเราควรคัดเลือกแม่แบบจากบุคคลที่ดี ที่ประสบความสำเร็จในชีวิต ตามสาขาอาชีพที่เราอยากจะเป็น เช่น ถ้าเป็นนักกฎหมายจะเป็นแบบใคร เป็นนักบริหารจะเป็นแบบใครจะเป็นแบบอาจารย์จะเป็นอาจารย์แบบใคร ขณะนี้เรามีหน้าที่เรียน อาจมีแม่แบบจากรุ่นพี่ที่ดีก็ได้ ผมคิดว่าเรื่อง “แม่แบบ” นี้ คนไทยโชคดีมากที่สุดในโลก มีบุญที่สุดในโลก เรามีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็น “แม่แบบ” ที่ประเสริฐที่สุด

๕. ต้องศึกษาคำสั่งสอนของศาสนาที่เรานับถือ

ผมอยากให้ทุกคนได้ศึกษาคำสั่งสอนของศาสนาที่เรานับถือให้รู้แจ้งเห็นจริงเดี๋ยวนี้ วิชานี้อาจจะไม่ใช่วิชาบังคับที่ต้องเรียนแล้ว อย่างไรก็ตาม ศาสนาทุกศาสนา มีคำสอนที่พิเศษมาก ขอให้เชื่อว่าศาสนาไม่ใช่สิ่งมลาย เพราะศาสนามีพื้นฐานที่สำคัญเหมือนกันคือสอนให้ทุกคนเป็นคนดี แต่มีรายละเอียดคำสั่งสอนและวิธีการต่างกันให้ศึกษาเข้าใจ แล้วจะทราบว่าจะสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้ อย่างน้อยที่สุดก็เป็นมงคลแก่ชีวิต บางคนอาจจะบอกว่าไม่นับถือศาสนาใดเลย ก็เป็นไปได้เหมือนในบางประเทศ แต่ก็ดำรงตนอยู่ได้ ดำรงความเป็นชาติอยู่ได้โดยยึดถือในคุณความดีมีปุชนียบุคคลเป็นแบบอย่าง

๖. ต้องมีความกตัญญูทเวท

นักศึกษาต้องมีความกตัญญูทเวทต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้ให้การศึกษาและต้องไม่ลืมแสดงความสำนึกบุญคุณ ขณะนี้พวกเราทำได้ดีทันทีคือ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เท่านั้นท่านก็ชื่นใจแล้ว

ประการสุดท้าย เป็นสิ่งที่ผมจะพูดสอดแทรกเสมอไม่ว่าใครเชิญไปพูดที่ไหน คือ ต้องรักแผ่นดิน รักถิ่นเกิด และ “เกิดมาต้องตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน”

เรื่องรักแผ่นดิน รักถิ่นเกิดนั้นชัดเจนอยู่ในตัวเองแล้ว คงไม่ต้องพูดถึงสำหรับข้อความ “เกิดมาต้องตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน” นั้น ผมคิดได้เพราะได้รับแรงบันดาลใจจากล้นเกล้าฯ ทั้ง ๒ พระองค์ ที่ทรงเสียสละ

ความสุดส่วนพระองค์ ทรงคิดทรงแนะนำ ทรงทำทุกอย่างเพื่อปลดเปลื้องความทุกข์ ยกระดับความอยู่ดีกินดี ของราษฎรมาเป็นเวลานาน ผมได้ยึดแนวทางของพระองค์ท่าน ประพฤติ ปฏิบัติมาโดยตลอด ผมให้คำนิยาม การตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน คือ **การประพฤติ ปฏิบัติตนเป็นคนดี** เป็นสถาบันที่ดี เป็นองค์กรที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดี มุ่งกระทำแต่ความดีเพื่อประโยชน์ต่อแผ่นดิน นักศึกษาอาจจะถามว่าจะทำอย่างไร ถึงจะเป็น การตอบแทนต่อแผ่นดิน คำตอบคือ ให้ประพฤติ ปฏิบัติตาม “หนทางที่ควรไป” ตามที่กล่าวมาแล้ว

ผมตั้งใจที่จะมอบทุนการศึกษาส่วนตัว ๔ ปี ให้กับนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ รุ่นนี้เป็นชาย ๑ คน หญิง ๑ คน ไม่จำเป็นต้องเป็นคนเรียนดี ไม่ต้องยากจน แต่เป็นผู้ประพฤติ ปฏิบัติดีตาม “หนทางที่ควรไป” แล้วส่งชื่อให้ผม เพื่อที่จะมอบทุนการศึกษาให้ต่อไป อธิการบดีกรุณารับเรื่องนี้ไปพิจารณากำหนดแนวทาง เพื่อให้ได้นักศึกษาที่สมควรจะได้รับทุนการศึกษาด้วย

สุดท้ายนี้ ผมใคร่ขอพูดกับอาจารย์ทั้งหลายว่า แม่แบบที่ดีที่สุดของนักศึกษาขณะนี้คือครูบาอาจารย์ ของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ฉะนั้นครูควรประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นครูอาชีพ คือเป็นคนที่มีอาสา มาเป็นครูด้วยจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู ห่วงใยอาทร เมตตา รัก เอาใจใส่เด็กดุดจุกหลาน มีความมุ่งมั่นที่จะ สอนให้เด็กให้ดีที่สุด แม้นอกเวลาราชการก็ไม่บ่น ไม่ย่อท้อ โปรดย่าเป็นครูประเภท อาชีพครู คือเป็นคนที่มา เป็นครูเพื่อรับเงินเดือนเท่านั้น สอนเสร็จก็กลับบ้านไปทำอย่างอื่นไม่สนใจว่าเด็กจะเรียนได้ เรียนไม่ได้ เข้าใจ หรือไม่เข้าใจก็ช่างเด็ก ผมอยากเห็น ครูมีอาชีพ คือครูที่รอบรู้จริง รู้ครบถ้วนสมบูรณ์ในสาขาที่รับผิดชอบ ไขว่คว้าหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้ทันสมัยอยู่เสมอ ผมยืนยันว่าประเทศของเรามี**ครูอาชีพและครูมีอาชีพมาก พอสมควร** แต่เราน่าจะมีมากกว่าปัจจุบันนี้มากมาก

ขอขอบคุณ อธิการบดี อีกครั้งหนึ่งที่กรุณาให้ผมมาชี้ “**หนทางที่ควรไป**” ให้กับนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ หวังว่า นักศึกษาคงได้ประโยชน์ และนำไปใช้จนกระทั่งจบการศึกษา
